

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О.Сухомлинського
Кафедра історії

Код РНПД _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з НІПР

Слободян С.О.

» _____ 202__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

Історія України та української культури

HISTORY OF UKRAINE AND UKRAINIAN CULTURE

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

тип дисципліни _____ нормативна _____

мова викладання _____ українська _____

Миколаїв – 2025 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія України та української культури» є однією з складових комплексної підготовки фахівців галузі знань А «Освіта», спеціальності А4 «Середня освіта (Фізична культура)», освітня програма «Середня освіта (Фізична культура)».

«26» лютого 2025 року – __ с

Розробник: **Нефьодов Дмитро Валерійович**, доктор історичних наук, доцент кафедри історії

Гарант ОПП Середня освіта (Фізична культура)
Лещенко В.М., д.п.н., доц.

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Історія України та української культури» розглянуто на засіданні кафедри історії.

Протокол № 14 від «24» лютого 2025 року

В.о. зав. кафедри історії

Доктор історичних наук, професор Надія РИЖЕВА

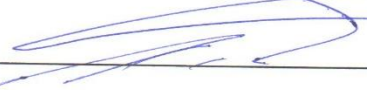
Проект робочої програми навчальної дисципліни «Історія України та української культури» розглянуто Навчально-методичною комісією ННПІ імені В.О. Сухомлинського.

Протокол № 3 від «6» березня 2025 року

Голова:

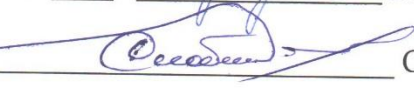
Кандидат історичних наук, доцент Людмила ХРЯЩЕВСЬКА

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Історія України та української культури» погоджено з навчальним відділом НУК імені адмірала Макарова

Начальник відділу – Андрій ЛАБАРТКАВА

Робочу програму навчальної дисципліни «Історія України та української культури» затверджено Навчально-методичною радою НУК імені адмірала Макарова.

Протокол № 3 від «26» березня 2025 року.

Голова НМР НУК Сергій СЛОБОДЯН

© НУК, 2025

© Нефьодов Д.В., 2025

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	4
<i>1. Опис навчальної дисципліни</i>	5
<i>2. Мета вивчення навчальної дисципліни</i>	6
<i>3. Передумови для вивчення дисципліни</i>	6
<i>4. Очікувані результати навчання</i>	6
<i>5. Програма навчальної дисципліни</i>	7
<i>6. Методи навчання. Засоби діагностики результатів навчання та методи їхнього демонстрування</i>	11
<i>7. Форми поточного та підсумкового контролю</i>	11
<i>8. Критерії оцінювання результатів навчання</i>	13
<i>9. Засоби навчання</i>	14
<i>10. Рекомендовані джерела інформації</i>	14

ВСТУП

Анотація

Вивчення курсу «Історія України та української культури» сприяє формуванню у майбутніх фахівців цілісного розуміння національної історії та культури. Історія вчить кожну людину, спираючись на досвід попередніх поколінь, засвоювати уроки минулого, формувати на цій основі власні переконання, громадянську позицію, здобути навички, вміння, необхідні для життя та практичної діяльності. Знання історії та культури нашої держави є важливими чинником ефективної участі людини в суспільному житті, виховання патріотизму, консолідації суспільства задля вирішення соціально-економічних завдань та розбудови незалежної Української держави.

Ключові слова: держава, історія, культура, незалежність, Україна

Abstract

The study of the course “History of Ukraine and Ukrainian culture” contributes to the formation of a comprehensive understanding of national history and culture among future specialists. History teaches every individual, drawing on the experience of previous generations, to assimilate the lessons of the past, to shape personal convictions and civic position on this basis, and to acquire the knowledge and skills necessary for life and professional activity. Knowledge of the history and culture of our state serves as an important factor in ensuring effective participation in social life, fostering patriotism, and consolidating society for the resolution of socio-economic challenges and the development of an independent Ukrainian state.

Key words: state, history, culture, independence, Ukraine

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність (освітня програма), освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	А Освіта	Обов'язкова	
Модулів – 1		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1-й	1-й
Електронний адрес РПНД на сайті Університету	А4 «Середня освіта (Фізична культура)» ОП «Середня освіта (Фізична культура)»	Семестр	
Індивідуальне науково-дослідне завдання –		1-й	1-й
		Лекцій	
		15 год.	2 год.
Загальна кількість годин – 90		Практичні, семінарські	
		30 год.	6 год.
		Лабораторні	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2; самостійної роботи студента – 4	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	Самостійна робота	
		45 год.	82 год.
		Індивідуальні завдання: 0 год.	
		Вид контролю: іспит	
		Форма контролю: усна	

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є ознайомлення студентів з основними тенденціями та закономірностями історичного розвитку українського народу в контексті ключових етнічних, державотворчих і культурних процесів; поглиблення знань з історії та культури України, показ самобутності історії та культури українського народу, формування їхнього бачення як важливої складової світового історичного процесу та світової культурної спадщини.

Завдання навчальної дисципліни:

- проаналізувати основні етнічні і державотворчі процеси на території України в їхній історичній ретроспективі і на сучасному етапі розвитку та основні етапи і ключові тенденції історичного розвитку української культури;
- формувати уявлення про історію та культуру України, як частину світового історичного та культурного процесу;
- окреслити роль і місце окремих знакових постатей українського державотворення та української культури в різні історичні періоди;
- розвивати навички роботи з історичними джерелами, науковою і навчальною літературою;
- формувати громадянську позицію, виховувати патріотичні почуття студентів, сприяти усвідомленню ними своєї національної ідентичності;
- виховувати шанобливе ставлення до вітчизняної історії та культури у поєднанні з толерантним сприйняттям історії та культури народів, які проживають в Україні;
- в ході вивчення навчальної дисципліни формувати у студентів соціально-гуманітарні компетенції, необхідні для подальшої освітньої діяльності або як фахівця в інших галузях.

3. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни «Історія України та української культури» доцільно організувати в єдиному контексті з тематикою вивчення дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням», «Філософія», «Основи наукових досліджень та академічна доброчесність».

4. Очікувані результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів таких результатів навчання:

РН4. Реалізовувати свої громадянські права і обов'язки, усвідомлювати та утверджувати цінності демократичного суспільства у професійній діяльності.

РН16. Орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, перевіряти її достовірність, оперувати нею у професійній діяльності.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні компетентності

ФК2. Здатність формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів.

ФК7. Здатність розвивати в учнів критичне мислення.

ФК22. Здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі.

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовний модуль 1. Стародавня та середньовічна історія України

Тема 1. Стародавня історія України. Київська Русь і Галицько-Волинська держава

1. Дослов'янські поселення на території України
2. Походження, розселення та устрій східних слов'ян
3. Утворення Київської Русі, її державний устрій
4. Соціально-економічний розвиток і духовне життя Київської Русі
5. Монголо-татарська навала та її наслідки для Київської Русі
6. Галицько-Волинська держава – спадкоємиця Київської Русі

Література [1], стор. 9–94; [17], стор. 7–43.

Тема 2. Україна під владою Литви, Польщі та інших держав (XIV–XVI ст.)

1. Загарбання українських земель Великим князівством Литовським і королівством Польським

2. Соціально-економічне життя в Україні в другій половині XIV–XVI ст.

3. Українські землі під владою Речі Посполитої

4. Початок українського національного відродження. Козацтво та його роль в суспільно-політичному житті українського народу, в боротьбі проти польського панування

Література [1], стор. 95–125; [17], стор. 44–60.

Тема 3. Національно-визвольна війна українського народу (1648–1676 рр.)

1. Причини, характер, рушійні сили і періодизація національно-визвольної боротьби

2. Початок національно-визвольної боротьби українського народу під проводом Б. Хмельницького

3. Утворення української козацької держави – Гетьманщини, її внутрішня і зовнішня політика

4. Становище в Гетьманщині після смерті Б. Хмельницького, поділ України на Правобережну і Лівобережну

5. Боротьба за возз'єднання Української держави, за незалежність у 60-80-х роках XVII ст.

Література [1], стор. 126–174; [17], стор. 61–82.

Змістовний модуль 2. Нова історія України

Тема 1. Україна в останній чверті XVII–XVIII ст.

1. Антиукраїнська політика російського царизму. Посилення централізаторсько-шовіністичних тенденцій

2. Ліквідація царизмом гетьманщини і Запорізької Січі. Втрата українським народом останніх залишків автономії

3. Соціально-економічний розвиток українських земель наприкінці XVII–XVIII ст.

4. Антифеодальна боротьба селянства України: гайдамаччина, опришки, Коліївщина

5. Приєднання до Росії Причорномор'я, Криму і Правобережної України

Література [1], стор. 175–208; [17], стор. 83–107.

Тема 2. Українські землі в складі Австрійської та Російської імперій (XIX – початок XX ст.)

1. Політичне і соціально-економічне становище українських земель у складі Російської імперії. Суспільно-політичні рухи в Україні: декабристи, Кирило-Мефодіївське братство
 2. Політичне і соціально-економічне становище українських земель у складі Австро-Угорщини. Суспільно-політичний рух у Західній Україні – Руська Трійця, «Просвіта», НТШ
 3. Українські землі в роки Першої російської революції та світової війни
- Література* [1], стор. 209–315; [17], стор. 108–129.

Змістовний модуль 3. Новітня історія України

Тема 1. Боротьба за відродження державності України (1917–1920 рр.)

1. Лютнева революція в Росії та її вплив на Україну. Утворення і діяльність Української Центральної Ради
 2. Українське питання на переговорах у Бресті. Відновлення влади Української Центральної Ради
 3. Гетьманський режим: його внутрішня і зовнішня політика
 4. Внутрішня і зовнішня політика Директорії. Посилення громадянської війни в Україні, боротьба проти її окупантів
 5. Революційно-визвольний рух на західноукраїнських землях (ЗУНР)
 6. Утвердження Радянської влади в Україні. Уроки та причини поразки української національно-демократичної революції 1917–1920 рр.
- Література* [1], стор. 316–367; [17], стор. 130–153.

Тема 2. Україна в 20–30-ті роки XX ст.

1. Політичне і соціально-економічне становище України після завершення революції та громадянської війни
 2. Відбудова народного господарства України на основі НЕПу
 3. Вхід України до складу СРСР. Обмеження суверенітету
 4. Політика коренізації: українізація і розвиток національних меншин
 5. Індустріалізація і колективізація в Україні: хід і наслідки
 6. Політичні репресії в Україні, утвердження сталінського тоталітарного режиму
 7. Політичне і соціально-економічне становище українських земель в складі Польщі, Румунії, Чехословаччини
- Література* [1], стор. 368–441; [17], стор. 154–169.

Тема 3. Україна в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.)

1. Україна в європейській політиці на початку Другої світової війни
 2. Вхід Західної України до складу СРСР
 3. Початок Великої Вітчизняної війни і окупація України гітлерівськими загарбниками та їх сателітами
 4. Битва за визволення України, рух Опору
 5. Наслідки Другої світової і Великої Вітчизняної війни для України
- Література* [1], стор. 442–486; [17], стор. 170–188.

Тема 4. Україна в другій половині 40-х – першій половині 80-х років

1. Відбудова і розвиток народного господарства України в післявоєнний період. Завершення радянізації західноукраїнських земель
 2. Україна в умовах десталінізації (1953–1964 рр.)
 3. Соціально-економічний розвиток України в 60-80-х рр. Наростання кризових явищ
 4. Суспільно-політичне і духовне життя. Рух дисидентів в Україні
- Література* [1], стор. 487–554; [17], стор. 189–204.

Тема 5. Утвердження незалежної України

1. Україна і процес перебудови в СРСР
2. Проголошення України незалежною державою і шляхи її розбудови
3. Політичний розвиток України і духовне життя суспільства
4. Економічна криза в Україні та її наслідки. Програми нової економічної стратегії
5. Україна на міжнародній арені

Література [1], стор. 555–672; [17], стор. 205–247.

Тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		лек	пр	лаб	с.р.		лек	пр	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12
Модуль 1										
Змістовний модуль 1. Стародавня та середньовічна історія України										
Тема 1. Стародавня історія України. Київська Русь і Галицько-Волинська держава	10	2	6	–	2	10	2	0	–	8
Тема 2. Україна під владою Литви, Польщі та інших держав (XIV–XVI ст.)	10	2	2	–	6	10	0	2	–	8
Тема 3. Національно-визвольна війна українського народу (1648–1676 рр.)	10	1	2	–	7	10	0	0	–	10
Разом за змістовим модулем 1	30	5	10	–	15	30	2	2	–	26
Усього годин	30	5	10	–	15	30	2	2	–	26
Змістовний модуль 2. Нова історія України										
Тема 1. Україна в останній чверті XVII–XVIII ст.	15	2	4	–	9	15	0	0	–	15
Тема 2. Українські землі в складі Австрійської та Російської імперій (XIX – початок XX ст.)	15	3	6	–	6	15	0	2	–	13
Разом за змістовим модулем 2	30	5	10	–	15	30	0	2	–	28
Усього годин	30	5	10	–	15	30	0	2	–	28
Змістовний модуль 3. Новітня історія України										
Тема 1. Боротьба за відродження державності України (1917–1920 рр.)	6	1	2	–	3	6	0	2	–	4

Тема 2. Україна в 20–30-ті роки XX ст.	6	1	2	–	3	6	0	0	–	6
Тема 3. Україна в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.)	6	1	2	–	3	6	0	0	–	6
Тема 4. Україна в другій половині 40-х – першій половині 80-х років	6	1	2	–	3	6	0	0	–	6
Тема 5. Утвердження незалежної України	6	1	2	–	3	6	0	0	–	6
Разом за змістовим модулем 3	30	5	10	–	15	30	0	2	–	28
Усього годин	30	5	10	–	15	30	0	2	–	28
Разом за курсом	90	15	30	0	45	90	2	6	0	82

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Стародавня історія України. Київська Русь і Галицько-Волинська держава	6	0
2	Україна під владою Литви, Польщі та інших держав (XIV–XVI ст.)	2	2
3	Національно-визвольна війна українського народу (1648–1676 рр.)	2	0
4	Україна в останній чверті XVII–XVIII ст.	4	0
5	Українські землі в складі Австрійської та Російської імперій (XIX – початок XX ст.)	6	2
6	Боротьба за відродження державності України (1917–1920 рр.)	2	2
7	Україна в 20–30-ті роки XX ст.	2	0
8	Україна в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.)	2	0
9	Україна в другій половині 40-х – першій половині 80-х років	2	0
10	Утвердження незалежної України	2	0
	Разом	30	6

Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

- підготовка до семінарських занять – *1–2 год. / 1 заняття*;
- підготовка мультимедійних презентацій – *5–10 год. / 1 презентація*;
- підготовка до контрольних заходів – *5 год. / 1 захід*

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Підготовка до семінарських занять	20	20
2	Виконання мультимедійних презентацій	20	50
3	Підготовка до контрольних заходів	5	12
	<i>Разом</i>	45	82

6. Методи навчання. Засоби діагностики результатів навчання та методів їхнього демонстрування

Методи навчання:

- 1) на лекційних заняттях:
 - лекція;
 - пояснення;
 - дискусія;
 - диспут;
 - ілюстрування;
 - демонстрація;
 - відеометод;
 - майстер-клас.
- 2) на семінарських заняттях:
 - практична робота;
 - фронтальне опитування;
 - частково-пошуковий метод;
 - спостереження.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- усні відповіді (семінарські заняття);
- мультимедійні презентації;
- контрольна робота.

7. Форми контролю результатів навчальної діяльності студентів та їхнє оцінювання

Усні відповіді на семінарських заняттях	Критерії оцінювання
ДФН 4 ЗФН 5	Відповідь правильна, повна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення, містить аргументовані висновки з доречним ілюстративним матеріалом, може підкріплюватися коректними цитуваннями думок / поглядів учених.
ДФН 3 ЗФН 4	Відповідь в цілому правильна, доволі повна, логічна; допущені несуттєві помилки та неточності у викладенні матеріалу.
ДФН 2 ЗФН 3	Відповідь частково правильна, містить неточності, недостатньо обґрунтована з використанням неправильної / некоректної термінології.

ДФН 1 ЗФН 2	Відповідь частково правильна, містить неточності, проте не містить жодних аргументів та ілюстративного матеріалу.
ДФН 0 ЗФН 0	Студент не дає відповіді чи його відповідь містить значну кількість суттєвих помилок, не обґрунтована.
	<i>Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 60 балів для ДФН (15 відповідей по 4 бали), 15 балів для ЗФН (3 відповіді по 5 балів)</i>

Мультимедійна презентація	Критерії оцінювання
ДФН 10 ЗФН 20	Студент правильно виконує завдання в установлений термін, презентує аналітику різних наукових джерел, підбирає доречний ілюстративний матеріал, здійснює коректні та доцільні цитування, а також грамотно проводить експеримент і на високому рівні здійснює обробку його результатів.
ДФН 8 ЗФН 16	Студент правильно виконує завдання в установлений термін, презентує аналітику різних наукових джерел, допускається незначних помилок у добірці ілюстративного матеріалу, здійснює коректні та доцільні цитування, в експериментальних роботах містяться незначні недоліки в обробці їхніх результатів.
ДФН 6 ЗФН 12	Студент виконує роботу з порушенням установленого часу для цього виду роботи; дає в цілому правильну відповідь, але поверхнево чи з певними неточностями, подає недоцільні цитування та недоречні ілюстрації, а також виконує експериментальні роботи не на різнотипних мовленнєвих матеріалах та з недостатньою кількістю респондентів.
ДФН 4 ЗФН 8	Студент виконує роботу з порушенням установленого часу для цього виду роботи; дає в цілому правильну відповідь, але не презентує аналітику різних наукових джерел, не підбирає доречний ілюстративний матеріал, не наводить коректні та доцільні цитування, проводить експерименти, проте не презентує обробку його результатів та не демонструє вміння робити висновки.
ДФН 0 ЗФН 0	Студент не виконує роботи.
	<i>Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 30 балів для ДФН (3 завдання по 10 балів), 60 балів для ЗФН (3 завдання по 20 балів)</i>

Контрольна робота	Критерії оцінювання
ДФН 10 ЗФН 25	Робота виконана без змістових помилок (завдання I, II та III рівнів складності), містить точні відповіді на питання теоретичного характеру, правильно ідентифікує технологію і правильно виявляє брехню в тексті. Бал знижується в разі наявності орфографічних та пунктуаційних помилок.
ДФН 8 ЗФН 20	Робота представлена з повними та правильними відповідями всіх рівнів складності, студент правильно ідентифікує технологію профайлінгу і правильно структурує хід виявлення брехні в тексті, проте допускається помилок шляхом упущення кількох відповідних маркерів. Бал знижується в разі наявності орфографічних і пунктуаційних помилок.
ДФН 6 ЗФН 15	Робота виконана з огріхами в описі технології профайлінгу, проте безпомилково виконано завдання I та II рівнів складності. В такій роботі завдання щодо детекції брехні в тексті виконано неправильно. Бал знижується в разі наявності орфографічних і пунктуаційних помилок.

ДФН 4 ЗФН 10	Робота виконана з неточностями у формулюванні дефініцій термінів (II рівень складності) та значними огріхами в описі технології профайлінгу (III рівень складності). Завдання щодо детекції брехні тексти виконано неправильно або не виконано взагалі. Бал знижується в разі наявності орфографічних і пунктуаційних помилок.
ДФН 2 ЗФН 5	Робота містить значну кількість помилок у завданнях усіх рівнів складності або незначну кількість помилок у завданнях I та II рівнів складності та відсутності виконання завдань III рівня. Бал знижується в разі наявності орфографічних і пунктуаційних помилок.
0	Робота не виконувалася.
<i>Максимальна оцінка студента за цей компонент програми 10 балів для ДФН, 25 балів для ЗФН</i>	

Форма контролю	Максимальна кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Семінарські заняття	15 x 4 бали = 60 балів	3 x 5 бали = 15 балів
Мультимедійна презентація	3 x 10 балів = 30 балів	3 x 20 балів = 60 балів
Контрольна (письмова) робота	1 x 10 балів = 10 балів	1 x 25 балів = 25 балів
Разом	100	100

8. Критерії оцінювання результатів навчання

		Денне відділення		Заочне відділення	
		Вид роботи	Кількість балів	Вид роботи	Кількість балів
ЗМ 1	T1	Відповідь на семінарському занятті	12		
	T2	Відповідь на семінарському занятті	4	Відповідь на семінарському занятті	5
	T3	Відповідь на семінарському занятті	4		
		Мультимедійна презентація	10	Мультимедійна презентація	20
ЗМ 2	T1	Відповідь на семінарському занятті	8		
	T2	Відповідь на семінарському занятті	12	Відповідь на семінарському занятті	5
		Мультимедійна презентація	10	Мультимедійна презентація	20
ЗМ 3	T1	Відповідь на семінарському занятті	4	Відповідь на семінарському занятті	5

	T2	Відповідь на семінарському занятті	4		
	T3	Відповідь на семінарському занятті	4		
	T4	Відповідь на семінарському занятті	4		
	T5	Відповідь на семінарському занятті	4		
		Мультимедійна презентація	10	Мультимедійна презентація	20
Контрольна робота			10	Контрольна робота	25
Підсумковий контроль		Іспит		Іспит	
Сума			100		100

9. Засоби навчання

Наочним матеріалом для лекційних занять послужать передусім мультимедійні засоби (комп'ютерні презентації); відеоматеріали (навчальні кінофільми, а також інтерв'ю, виступи тощо як фактографічний матеріал).

На семінарських заняттях прислужиться бібліотечних фонд Університету та електронні репозитарії.

Під час виконання завдань самостійної роботи доцільним стане використання бібліотечного фонду та енциклопедій, словників, довідників, навчальної та наукової літератури.

10. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Бойко О.Д. Історія України: Навч. посібник. Київ: Академія, 2007. 649 с.
2. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. Київ: Генеза, 2019. 656 с.
3. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів /За заг. ред. М. І. Бушина, О. І. Гуржія. Черкаси: ЧДТУ, 2016. 644 с.
4. Кормич Л.І., Багацький В.В. Історія України від найдавніших часів і до XXI століття: Навч. посібник. Харків: Одисей, 2011. 408 с.
5. Король В.Ю. Історія України: Навч. посібник. Київ: Академія, 2008. 496 с.
6. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури: навч. посібник. Київ: Кондор, 2006. 264 с.
7. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Київ: Генеза, 2005. 580 с.

Допоміжна література

8. Антонович В. Про козацькі часи на Україні. Київ: Либідь, 2001. 480 с.
9. Баран В.К. Політична історія України ХХ століття. Київ : Ін-т історії НАН України, 2003. 1020 с.
10. Баран В.К., Даниленко В.М. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-і рр.). Київ: Академія, 1999. 460 с.
11. Безотосний М. Україна в добу сталінщини: історія опору: монографія. Київ: Генеза, 2002. 480 с.
12. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. Київ: Видавець Корбуш, 2019. 720 с.
13. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття: Нариси політичної історії. Київ: Генеза, 1993. 140 с.
14. Довідник з історії України (А–Я) / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. Київ: Генеза, 2001. 2050 с.
15. Дорошенко Д. Нарис історії України. Київ: Глобус, 1992. 349 с.
16. Калакура Я. С., Рафальський О. О., Юрій М. Ф. Українська культура: цивілізаційний вимір. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАНУ, 2015. 496 с.
17. Нефьодов Д. В. Історія та культура України. Хрестоматія: навчальний посібник. Миколаїв: Іліон, 2016. 252 с.
18. Нефьодов Д. В. Новітня історія України. Навчальний посібник. Миколаїв: Іліон, 2021. 400 с.
19. Таїрова-Яковлева Т. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради». Київ : Кліо, 2017. 400 с.
20. Яворницький Д. Історія запорізьких козаків: у 3 т. Київ: Наукова думка, 1990–1992. 596 с.

Інформаційні ресурси в інтернет

21. <http://litopys.org.ua/> – бібліотека текстів з історії української культури, першоджерела з історії української літератури та мови, історії України
22. <http://elib.nplu.org/> – бібліотека «Культура України»
23. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
24. <https://eir.nuos.edu.ua/home> – Інституційний репозитарій Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (наукові статті, автореферати дисертацій та дисертації, навчальні матеріали, студентські роботи, матеріали конференцій)